

Geleneksel Türk Konaklarının İncelenmesi, Yozgat Konakları

MURAT KILIÇ

*Kırıkkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
muratkilic@kku.edu.tr*

Destegül ÖZDEMİR

*Kırıkkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
destegul-ozdemir@hotmail.com*

Özet

Geleneksel Türk evlerinde genelden, özele doğru bir inceleme yapıldığında geleneksel Yozgat konaklarının özellikleri tek tek ele alınarak, yapıların birçok yönden incelenmesi yapılmıştır. Genel bir değerlendirme ile Türk evinin tanımı yapılmakta ve özellikleri anlatıldıktan sonra tarihi süreç içerisinde Türk evinin gelişimi anlatılmıştır. Yozgat evlerini oluşturan etkenler günümüze kadar taşınmış olup kültürel olarak devam eden modelleri bulunmaktadır. Bu nedenle Yozgat konaklarını günümüzde en iyi şekilde temsil eden üç adet konak araştırmaya konu edilmiştir (Yozgat Nizamoğlu Konağı, Karslıoğlu Konağı, Hayri İnal Konağı). Anadolu'yu simgeleyen evlerin oluşmasında teknik ve malzeme yönünden araştırılması yapıldıktan sonra Yozgat'ta tespit edilen Nizamoğlu Konağı, Karslıoğlu Konağı, Hayri İnal Konağı ayrı ayrı ve detaylıca değerlendirilerek yapılar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Mimarlık, Konaklar, Konut Mimarisi, Tarihi Değerler,

Abstract

When an examination is made from general to private in traditional Turkish houses, the features of traditional Yozgat mansions were examined one by one, and the buildings were examined from many aspects. With a general evaluation, the definition of the Turkish house is made and after the features are explained, the development of the Turkish house in the historical process is explained. The factors that make up the Yozgat houses have been carried to the present day and there are models that continue culturally. For this reason, three mansions that represent Yozgat mansions in the best way today have been the subject of the study (Yozgat Nizamoğlu Mansion, Karslıoğlu Mansion, Hayri İnal Mansion). Nizamoğlu Mansion, Karslıoğlu Mansion, Hayri İnal Mansion, which were determined in Yozgat after being investigated in terms of technique and material in the formation of the houses that symbolize Anatolia, were evaluated separately and in detail and the buildings were examined.

Keywords: Traditional Architecture, Mansions, Housing Architecture, Historical Values

1.GİRİŞ

Türk evlerinin kökenleri, Türklerin orta Asya'da sürdürdüğü göçebelik dönemine kadar uzanmaktadır. İç Asya'da uzun yıllar göçebe ve yarı-göçebe bir hayat süren Türklerin konut ihtiyaçlarını yazı geçirdikleri yaylaklarda yurt adı verilen çadırlarla, kışı geçirdikleri kışlaklarda ise ahşap veya kerpiç evlerle giderdikleri tarihsel kaynaklardan anlaşılmaktadır. Özellikle çadır, göçebe Türklerin hayatında önemli bir yer işgal etmiş, hatta gerek orta Asya'da gerekse Anadolu'da taş-tuğla gibi malzemelere dayalı mimariyi bile etkilemiştir. Türklerde yerleşik yaşamın M.Ö.3.-4. yüzyıllara kadar eskilere dayandığını Maverünnehir, Dehistan, Sistan, Harezmi, Cürcan, Talas ve Çu ovalarındaki kalıntılar göstermektedir. Kent, kasaba ve köy yaşamına, tarım ve ticarete dayalı bir yerleşik hayatın söz konusu olduğu Uygur döneminde ise arkeolojik kalıntılar, yazılı kaynaklar ve fresk-minyatür gibi görsel malzemelerle saptanabilen gelişmiş bir konut mimarisi oluşturulmuştur (Küçükerman,1973).

Türk evinin gelişerek temel özelliklerine ulaştığı dönem, XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıllardır. Anadolu'da oluşturulan bu mimari gelenek özellikle Osmanlı devletinin siyasi genişlemesine paralel olarak farklı coğrafyalara (Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya, Bosna, Kırım,) benimsetilerek yaygınlaştırılmıştır. XVIII. yy.'ın ortalarında, Çamlık, Nohutlu, Mercimek tepe ve Kabak tepe arasındaki dar bir alanda kurulan Yozgat şehri, döneminin en güzel yerleşimine sahipti. Yakın zamana kadar bozulmadan, kapalı bir çevre olarak kalabilmiş ender şehirlerimizden birisi idi. Pek az imar görebilmiş Türk kaldırımli dar sokakları, dereler üzerinde ufak köprüleri ve şehrin güneyindeki çam ormanları dikkatimizi çekerdi (Acun, 2005).

Geleneksel Yozgat evleri Türk evleri içerisinde yapı malzemesi, uygulama tekniği, bezeme ve süsleme yöntemleriyle Anadolu daki yapıların klasik temsilcisi niteliğindedir. Zamanla aşımaya uğramış fakat iklim şartları, Yozgat'ın arazi yapısı, yapılan dönemin özellikleri, içerisinde barındırdığı tüm bu zenginlikleri birçok uygarlık geçmesinden dolayı çevre bölgelerdeki yapılardan farklı bir özellik göstermektedir. Bu farklılıklardan dolayı İç Anadolu kültürünü yansıtan Yozgat evleri kendine özgü bir mimari kimliğe sahiptir. Geleneksel Yozgat evlerini oluşturan özelliklerin tespit edilmesi, mevcut olan evlerin rölyeflerinin alınması ve fotoğraflarıyla beraber bir tespit çalışması yapılması gerekmektedir. Geleneksel Türk evleri içerisinde Yozgat evleri bir tarihi ifade etmesi, dönemin özelliklerini ortaya koyması bakımından Yozgat'ta bulunan Geleneksel Türk evlerinin araştırılması önemlidir.

2. MATERYAL VE METOT

Özellikle genel bir araştırma ve yayın taramasının ardından ilk olarak şehrin tarihi yapısı ve günümüze kadar gelen geleneksel evlerinin tarihi araştırması yapılmıştır. Araştırma da her türlü yazılı ve görsel kaynaktan yararlanılmıştır, geleneksel Türk evleri hakkında Türkiye'de yapılan bilimsel tezler, makaleler, sempozyum bilgileri, kitaplar araştırılmıştır. Bu yayınlar temin edilerek, detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yozgat genelinde yapılan araştırmada geleneksel Yozgat evleri tespit edilerek bu evlere ait bilgiler toplanmıştır. Konakların tamamı bireysel olarak incelenmiş, müze olanların içerisinde görev yapan yetkililerle görüşülerek detaylı bilgi alınmış ve fotoğraflanmıştır. Konaklar yerinde ziyaret edilmiş, günümüzdeki işlevleri belirlenmiş ve işletmecileri ile tarihe dair söyleyişler yapılmıştır.

3.GELENEKSEL TÜRK EVİ TANIMI

3.1. Türk Evi Tanımı

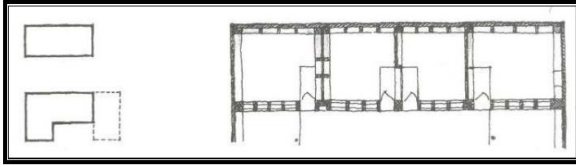
Türk evi tarih boyunca Türklerin içinde oturdukları ev tipleri olarak tanımlanabilir (Günay.1999). Türk toplumunda ev; vatan, devlet, aile gibi kutsal bir kavramdır. Göktürkler ve Uygurlar ev kelimesi ile bark kelimesini bugünkü Türkçe'mizdeki gibi aynı anlamda kullanıyorlardı. Türk ev adetleriyle birlikte İslam dininin getirdiği hayat tarzı yüzyıllardır hiç değişmeden Türk evinde yaşanmıştır (Karpuz, 1993). Uzunca bir uygarlık geçmişi olan her millet, kendine özgü bir yaşam kültürüne sahiptir. Köklü tarihlerinin uzunca bir döneminde Türkler de göçerek, yerleşerek, farklı coğrafyalarda başka toplumlarla ilişkiler kurarak yeni, çok yönlü değerlere ulaşma başarısını göstermişlerdir. Bu devingen ortamda oluşturdukları yaşam düzeyi, bugün bile izlerine tanık olunan değişik özelliklerle yüklü özgün fiziksel çevreyi ortaya çıkarmışlardır (Sözen, 2001). Türk Evi, Türklerin yaşam kültürü, iklim ve coğrafya özellikleri, gelenek ve görenekleri Türklerin kendilerine özgü geliştirdikleri sanatsal faaliyetlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Osmanlı Türk evi, Osmanlı sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir. Bu süre içinde büyük gelişmeler geçirmiş ve yayılıp kök saldıği iklim, doğa ve folklor bakımından birbirinden uzak memleketlerde çeşitlenmiştir. Çeşitliliğin ortaya koyduğu farklar yöresel malzeme ve iklim koşullarına uymak zorunluluğundan ve yerli geleneklerin benimsenmesinden doğmuştur. Fakat bütün bu ev tiplerine özgü bazı karakterler vardır ki bunlar her yerde kendini gösterir. Birbirinden yüzlerce kilometre mesafede ve çok farklı şartlar içinde de inşa edilmiş olsalar bile planın ana ilkeleri hep aynıdır (Eldem, 1984).

3.2. Türk Evinde Plan Tipleri

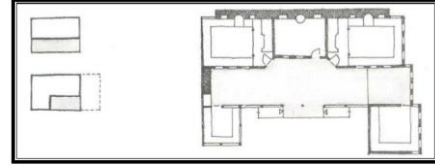
Yerleşik düzene geçildikten sonra ki en basit türk evi, tıpkı çadır gibi tek mekanlı ve sofasızdı. Zamanla yan yana iki oda ve aralarında bağlantılar oluşmuş, kat sayısı iki ve üçe çıkmış, sofa gelişmiş ve oda sayıları çoğalmıştır. Odaların gerek temel ilkeler, gerek mekan örgütlenmesi açısından birbirine benzemeleri, plan şemalarının tiplenmesinde sofa biçimine ve etrafındaki odaların dizilişine göre sınıflandırma getirilmesini gerektirmiş, başta Sedad Hakkı Eldem olmak üzere bu konuya eğilenler, bir dizi öneri geliştirmişlerdir (Sözen, 2001). Türk evlerini dört ana bölüme ayırmak mümkündür.

- Sofasız plan tipi,
- Dış sofalı plan tipi
- İç sofalı plan tipi
- Orta sofalı plan tipi

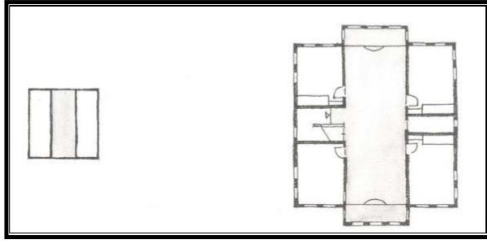
Üstte belirtilen tiplerin hiçbirine uymayan ev tiplerine de rastlanmıştır. Fakat bunlar için ayrı sınıflamalar yapılmamıştır. Sınıflama plan şekil ve kompozisyonlarına göre yapılmıştır. Burada tarih sıralaması söz konusu değildir. Fakat zamana göre sıralama yapıldığında yukardaki sıralama geçerli olmaktadır (Eldem, 1984).

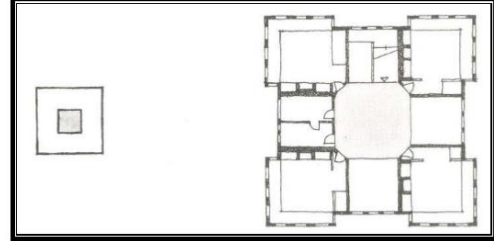
Çizim 1. Sofasız Plan tipi
Antakya Kavuçuk evi (Sözen, 2001)

Çizim 2. Dış sofalı Plan tipi
Kula Beyoğlu evi (Sözen, 2001)

Çizim 3. İç sofalı Plan tipi
Konya Dede evi (Sözen, 2001)

Çizim 4. Orta sofalı Plan tipi
Safranbolu Gökçüoğlu evi (Sözen, 2001)

4. YOZGAT TARİHİ

Yozgat ili Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biridir. Alishar Höyüğünde 5000 sene önceye âit eserler bulunmuştur. Yozgat il toprakları Anadolu'da ilk siyâsî birliği kuran ve Anadolu'da târih devrinin başlangıcı kabul edilen Hititlerin sınırları içinde ve en kalabalık yerleşme merkezlerinden biriydi. M.Ö. 1500-2000 yılları arasında kurulan Hitit Krallığının merkezi Hattuşaş, Yozgat il sınırları içindedir. Sâmî Asurlular Kızılırmak'ı geçerek buraya kadar gelmişlerse de, bu bölgeye hâkim olamamışlardır. Frikyâ ve Lidya krallıkları bu bölgeye devamlı hâkim olamadılar. M.Ö. 6. asırda Presler Anadolu'nun mühim kısmını ve bu bölgeyi istilâ ettiler. M.Ö. 4. asırda Makedonya Kralı İskender, Pers Devletini yenerek Anadolu ve İran'ı krallığına kattı. İskender'in ölümü üzerine imparatorluk komutanları arasında taksim edilerek Anadolu, Asya İmparatorluğu (Selevkoslar Devleti)nin payına düştü. Az sonra bu bölge Kapadokya Krallığına geçerek Kayseri'den idâre edilmiştir. M.Ö. 1. asırda Roma İmparatorluğu bütün Anadolu gibi bu bölgeyi de kendi toprakları içine kattı. M.S. 395 senesinde Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Anadolu Doğu Roma (Bizans)nın payına düştü.

Şekil 1 Genel Yozgat Kuş Bakışı (Google Maps)

5. Geleneksel Konut Dokusu, Yozgat Konakları ve İşlevlendirme

Tarihsel süreçte günümüze kadar varlığını sürdüren geleneksel konutlar da toplumların sosyal ve kültürel yaşantıları hakkında bilgi veren birer göstergedir. Bu bağlamda köklü bir deneyim sonucunda biçimlenmiş, büyük ailelerin yaşam sürdürdüğü Yozgat konakları da yapıldıkları dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını gösterir birer belge niteliğindedir. Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Yozgat sırasıyla Hitit, Frig, Kimmer, Pers, Kapadokya Krallığı, Galat, Doğu Roma, Bizans ve Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır. Tarihsel süreç içinde konutun yanı sıra farklı işlevler üstlenen konaklar günümüzde Kültür evi ve Müze olarak kullanılmaktadır. Yapım yöntemleri, kullanılan malzemeleri ve cephe düzenleri benzerlikler gösteren Nizamoğlu, Hayri İnal ve Karslıoğlu konakları kare veya dikdörtgen parseller üzerinde inşa edilmiştir. Konaklar bahçe içinde, iki katlı ve alaturka kiremit çatılıdır. Parsel durumuna bağlı olarak konakların sokağa yönelen cepheleri dar ya da geniş olabilmektedir. İncelenen konakların iki cephesi sokağa yönelirken, konut çevresinde yüksek taş duvar ile mahremiyet sağlanmıştır. Konakların bahçelerine kanatlı denilen ahşap çift kanatlı bir kapıdan girilmektedir. Konakların tümü ahşap karkas olarak inşa edilmiş, araları helik taş, taş ve tuğla ile örülmüş olup üzeri bağdadi sıvanmıştır.

5.1. Yozgat Evlerinin Plan Özellikleri

Geleneksel Yozgat evleri dıştan içe doğru sokak, bahçe, sofa, oda sıralamasına göre planlanmıştır. Yozgat evleri bahçeli olarak kendi içine dönük bir plan sistemine sahip, doğa ile bütünleşmiş, insan ölçüsünde oluşturulmuş, dengeli oranlara sahiptir. Geleneksel Yozgat evlerinin planı, Türk evi plan anlayışının yerel özelliklerine bağlı olarak meydana gelmiştir. Arazi yapısı, çevre şartları, ailenin ekonomik durumu ve kendine özgü ihtiyaçları planlamayı etkilemiştir. Kendine özgü bir yapılaşma oluşmuştur. Yozgat evleri çoğunlukta iç sofalı plan tiplerine uygun bir plan tipinde yapılmıştır. Tek katlı, iki katlı ve üç katlı olan evler tespit edilmiştir. Yozgat evleri küçükte olsa bir bahçeye sahiptir. İçe dönük bir yaşam kültürüne sahip olduğu için bahçe çok önemlidir. Ev halkının mahremiyetini sağlamak için bahçe duvarları insan boyundan daha yüksek yapılmaktadır. Evin zemin katı kışlık oturma odaları ve hizmet birimlerinin oluşturduğu mekanlar olarak düzenlenirken üst katlar yazlık olarak yapılmıştır. Bu katta odalar dış mekana çıkmalarla açılmaktadır. Bu kat alt kata göre daha geniş alana sahiptir. Odalar çok fonksiyonlu bir yapıya sahiptir. Her oda bir aileyi barındıracak niteliktedir. Odaların biri diğerlerine göre daha büyük ve süslüdür. Bu oda baş oda olarak yapılmış ve misafir odası olarak kullanılmaktadır.

5.2. Malzeme ve Yapım Teknikleri

Geleneksel Yozgat evleri yağma sistemi açısından kendine özgü özelliklere sahiptir. Yöre de kolay bulunan taş ve ahşap malzemeye bağlı olarak kargir sistemde yapılmıştır. Kullanılan başlıca malzemeler taş, kerpiç, ahşap, toprak, kireç, demir ve alçıdır. Bunlar uygulandığı yere göre değişik şekillerde işlenerek kullanılmıştır. Aynı malzeme bir yerde taşıyıcı olarak kullanılırken başka bir yerde süsleme elemanı olarak kullanılmıştır. Yozgat evleri taş

temeller üzerine yapılmıştır. Taş evlerin temel ve duvarlarında taşıyıcı rol üstlenmektedir. Evlerin temeli moloz taştan yapıldır. Temel üzerine yapılan bodrum duvarları genişliği 60cm-100cm arasında ve tabii zeminden 1m'ye kadar yükseltılarak yapılmıştır. Duvar köşelerinde kapı ve pencere kenarlarında kesme taş, aralarında moloz taş kullanılmıştır. Duvar içerisinde ayrıca duvarın daha düzgün ve sağlam olması için ahşap hatıl ve dikmeler yapılmıştır. Üst kat duvarları ahşap iskelet aralarına taş ve kerpiç doldurularak yapılmıştır. Duvarlarda bağlayıcı malzeme çamur ve kireçtir. Yozgat evlerinde taştan sonra en çok kullanılan yapı malzemesi ahşaptır. Ahşap taşıyıcı amaçlı olarak duvar, döşeme ve çatılarda kullanılırken, süsleme elemanları olarak da kapı, pencere, dolap, tavan, döşeme, kaplamaları ve merdiven yapımında kullanılmıştır. Ahşap kirişler duvarlar üzerine atılan hatıllara bastırılır ve iki duvar arasına atılan kirişlerde döşeme iskeleti oluşturulur. Taşıyıcı iskeletin alt ve üstleri ahşap ile kapatılarak da döşeme oluşturulur. Evinlerin üst örtüsü olan çatılar ya düz toprak çatı olarak bırakılmış, ya da kırma çatı şeklinde yapılmıştır. Gereksiz girinti ve çıkıntılar yapılmamıştır. Ahşap çatı iskeletinin dikmeleri duvar üzerine gelecek şekilde yapılmış, bu sayede çatı yükü duvarlara taşınmıştır. Çatı üzeri kiremit kaplıdır. Çatı saçakları kısa tutularak altları ahşap kaplama tahtası ile kapatılmıştır.

5.3. Geleneksel Yozgat Evlerinin İncelenmesi

Tarihi yapıların her detayı özenle incelenerek yapılmış olan kusursuzluk gözler önüne alınmıştır, her biri müze yapısı olarak günümüzde ziyaretçilerine kapılarını açmış olup, konakların belli bir bölümünde Kuran Kursları hizmet vermektedir.

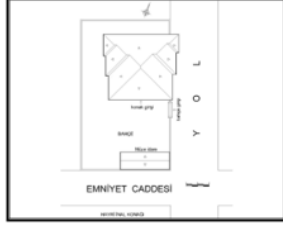
Şekil 2 Nizamoğlu, Hayri İnal ve Karslıoğlu Konaklarının Kent İçinde ve Birbirine göre konumları (Google maps)

6. NİZAMOĞLU KONAĞI

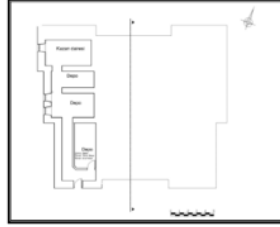
Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesi Emniyet Caddesi No:21de yer almakta olan tarihi bir konaktır. Günümüzde ki işlevi Etnoğrafya müzesi olarak kullanılmaktadır. Konağın odaları, hol bölümleri teşhir salonları olarak düzenlenmiş ve sergilenmiştir. Zemin katında etnografik eserler, yöresel kadın ve erkek giysileri, dönem içinde yaşamış ailelerin kullanmış olduğu eşyalar sergilenmektedir. Müzenin ikinci katında günlük kullanım eşyaları, bakır kap kaçaklar ve mutfak bölümünün olmasından kaynaklı mutfak eşyalarına yer verilmiştir. Nizamoğlu konağı bugün müze olarak ziyaretçilerini kabul ederken eski kültürümüzün yaşanmasına ışık tutan bir yapı olmuştur. Giriş alanında kemerli bizi karşılayan çift kanatlı kapı bulunmakta ve günümüzde o bölümde öğrenciler için konferans salonu olarak işlev görmektedir. Konak kırma çatılı, iki katlı, meyilli bir zemine oturan, doğu cephesi şuanda sokağa bakan, çevresi küçük bir bahçeye çevrelenmiş bir konuttur.

Konağın ahşap işçiliğinin, tavanları oyma, çakma, kafes oyma ve applike tekniği ile yapılmış süslemelerle kaplıdır. Dönemin ahşap ustaları tarafından özenle Göbek kompozisyonu ortasında baş aşağıya sarkan çeşitli kıvrım ve çiçeklerden oluşan ajurlu bir sarkıt süsleme vardır. Bu sarkıtın dışa doğru güneş ışını gibi, kıvrımlı dal ve çiçeklerden oluşan uzantılar

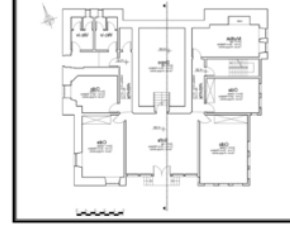
çıkar. Motifler applike tekniği ile yapılmıştır (şekil 4). Giriş kapısının yanında yüklük diye adlandırılan gömme dolaplar bulunmaktadır. Tavanın iç bükey kuşağında figürlü manzaralar gözüktür. Kuru fresko tekniği ile yapılan bu resimler çok renkli bir anlayışla ele alınmıştır. İşlenen motifleri izlemenin sınırsız bir keyfi olması konu çeşitliliğinin üst düzey olmasıyla bağlantılıdır.

Çizim 5 Vaziyet planı

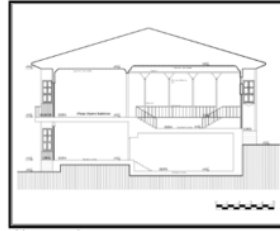
Çizim 6 Bodrum kat planı

Çizim 7 Zemin kat planı

Çizim 8 1. kat planı

Çizim 9 Kesit

Çizim 10 Güney cephe görünüşü

Çizim 11 Görünüş

Çizim 12 Pencere Detay

Çizim 13 Kapı Detay

(Yozgat Valiliği İl özel dairesi)

6.1 İnşaat tarihi ve banisi

Konak Vasaki ve Joannaki'den hazineye kalan ve Ağustos H.1292/ M.1875 de Abdullah kızı Fatma hanım'a, ondan da Nizamzade Ali efendi'nin mülkiyetine geçmiştir. Nizamoğlu konağı olarak anılmaktadır. 1871'den önce yapılmış olmalıdır. (Güneybatı odadaki Hz. Süleyman'ın adaleti adlı resmin sağ alt köşesinde 1871 tarihi vardır) (Acun, 2005).

Şekil 3 Nizamoğlu Konağı Güney ve Batı cephesinden görünüşler (Şener, 2007)

İç mekan görünüşü

Gömme dolap

Pencere

Çatı Pencere

Pencere kasası

Cam Dolap

Sergilenen elemanlar

Konak aydınlatması

Konak aydınlatması

Kapı Üzeri Dolap

Tabut

Sergileme

İç Avlu Kapısı

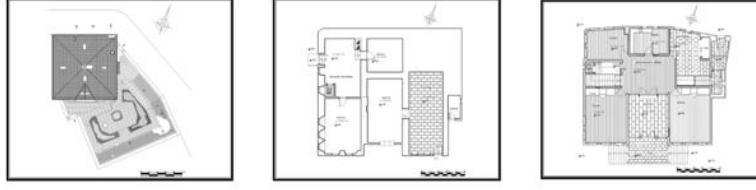
Şekil 4 Nizamoglu Konağı İç Mekan Detayları (Destegül,2020)

7. KARSLIOĞLU KONAĞI

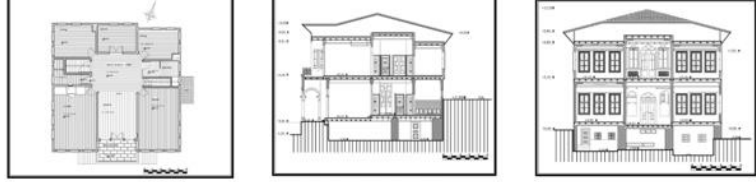
1883 yılında yapıldığı bilinen konak 1929 ve 1936 yılları arasında Yozgat Belediye Başkanlığı yapan Yusuf KARSLIOĞLU tarafından satın alınarak uzun süre kullanıldığı için "Karslıoğlu Konağı" olarak adlandırılmıştır. Arkeoloji müzesi olarak kullanılmak üzere ise Kültür Bakanlığına devredilen konakta restorasyon çalışmaları yapılmıştır. . Atatürk'ün Yozgat'a ilk gelişlerinde (3 Şubat 1934) yılında burada kaldığı ve daha sonrada uzun bir süre Vali Konağı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Konak şu anda İl Özel İdaresine tahsis edilmiştir. Bodrum kat dahil 3 katlı olan konağın giriş bahçesinde de dönemine ait taş malzemeler bulunmaktadır. Bugün üst kata (birinci kata) beş basamaklı taş merdivenle doğudaki dikdörtgen küçük kapıdan çıkılmaktadır. Birinci kat girişi, yuvarlak kemerli ve dört revnaklıdır. Konaktaki salon ve odaların tavanlarında ince işlenilmiş ahşap giydirmeler bulunmaktadır. Günümüzde konağın sokak bölümüne bakan bir kısmında Din eğitimleri veriliyor olup alt bahçe ana giriş bölümü kilitli ve hizmet vermemektedir. Özenle ayakta kalmış bu tarihi yapı günümüzde cadde bölümüne bakan saçak alt kemer detayları heybetini korumaktadır. Kemerler arasında sarı renkli taştan yapılmış, iyonik başlıklı sütunlar mevcuttur (şekil 6). Salonun güney kısmı eyvanı hatırlatır. Bu eyvanın önünde bir balkon bulunmaktadır

7.1 İnşaat tarihi ve banisi

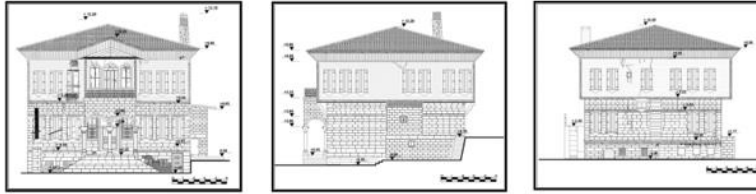
Genç Osmanlı devrine ait olup, 1883 yılında yapıldığı bilinmektedir. 1925 yılında Vali konağı, 1936 yılından itibaren ise konut olarak kullanılmıştır. Yozgat belediye başkanlığı yapan Yusuf Karslıoğlu tarafından satın alınarak uzun süre kullanıldığı için Karslıoğlu konağı olarak bilinmektedir (Yozgat etnoğrafya müzesi).

Karşloğlu konağı vaziyet planı zemin kat planı

Karşloğlu konağı 1. kat planı-2-2 kesiti

Karşloğlu konağı güney-doğu-batı cephe görünüşü

Çizim 14 Karşloğlu konağı Teknik Çizim Detayları (Yozgat Valiliği İl özel dairesi)

Şekil 5 Karşloğlu Konağı Cephe Görüntüleri (Yozgat İl ve Kültür Turizm Bakanlığı)

Dış pencere formları Balkon alt söveler Bodrum kapısı Merdivenler

Şekil 6 Mevcut Durumu Cephe Fotoğrafları (Destegül, 2020)

Şekil 7 Cephe Detayları (Destegül, 2020)

8. HAYRİ İNAL KONAĞI

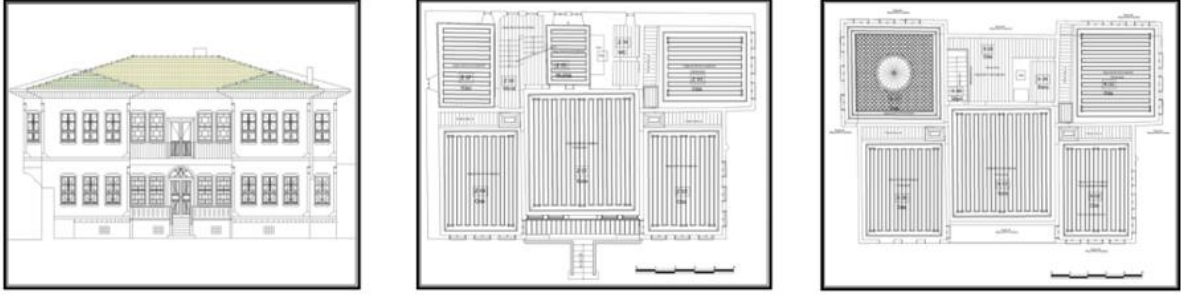
Yozgat, Merkez İstanbulluoğlu Mahallesi, Emniyet Caddesi üzerinde yer alan Hayri İNAL Evi Geç Osmanlı Dönemi sivil mimari eserlerinin güzel örneklerinden olup, Gayri Menkul Eski Eserler Yüksek Kurulu Başkanlığınca 1979 yılında Korunması Gerekli Eski Eserler kapsamına alınarak tescillenmiştir. Konağın bodrum kat hariç iki katlıdır. Koruma altına alınan konak ziyaretçilerini kabul ediyor ve ziyaretçisini yöresel ikramlarla karşılayan çalışanları bulunmaktadır. Konağı yöre şivesi ile keyifli bir sohbet eşliğinde anlatıyorlar. Konağın giriş kapısı bahçe bölümüne bakıyor. Bodrum taş, alt ve üst kat ahşap çerçeveler arası helik taş dolgu olarak inşa edilmiştir. Birinci ve ikinci kat yükseklikleri ve duvar köşeleri ahşap silmelidir. Bodrum kat pencereleri silme taş çerçeveli demir şebekelidir. Güney cephesi boydan boya çıkmalı olup ikinci kat ahşap balkonlu, balkon demir şebekeli ve korkulukludur. Balkon ağaç konsollar üzerine bindirilmiştir. Binaya giriş güney cepheden sağlanmış olup kapı ahşap ve çift kanatlıdır. İçerisinde kendi dönemine ve ev sahibelerine ait eşyalar bulunmakta ve bunlar sergilenmektedir. Üst katta dönemine ait olan mobilyalar ise künyelenerek korunmuştur (Şekil 9- Şekil 10). Üst katta bulunan odalardaki gömme dolaplarda banyo bulunmaktadır. Aynı zamanda büyük salonda bulunan ahşap tavan işleminde göz doldurmaktadır. (Şekil 8)

8.1 Yeri ve Bugünkü Durumu

Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesi emniyet caddesi üzerinde Nizamoğlu konağının güneyinde yer almaktadır. Hayri İnal konağı olarak anılmaktadır. Güney yönünde küçük bir bahçeyle çevrilmiştir. Kuzey, batı ve doğu cepheleri sokağa yönlendirilmiştir.

8.2 Tamirat ve Tadilatları

Yapının ziyaret edildiği tarihte restorasyonu büyük ölçüde tamamlanmış ve içerisinde 2 görevli ile ziyaretçilerini kabul etmektedir. Aynı zamanda bahçe alanı da restore edilmiştir.

Çizim 15 Hayri İnal Konağı Restorasyon Projesi Teknik Çizimleri (Kaynak: Yozgat valiliği il özel idaresi)

Şekil 8 İç Mekan Detayları (Destegül, 2020)

Şekil 9 Aslan Ayaklı Detaylı Masa (Destegül, 2020)

Günümüze kadar deforme olmadan gelebilmeyi başarmış konak içerisinde sayılı mobilya kalmıştır, bunlardan biri el işçiliği ile özenle işlenmiş olan aslan ayağı tasfir edilerek yapılmış masadır (Şekil 9).

Şekil 10 Çekmece Dolap Detayı (Destegül, 2020)

Şekil 11 Gömme Dolap Detayı (Destegül, 2020)

Hayri İnal konağının yapı malzemesi taş ve ahşaptır. Bu malzemeler uygulandığı yerlere göre değişik biçimlerde işlenerek uygulanmıştır. Duvarlarda taşıyıcı olarak kullanılırken tavan ve kapı tablalarında süsleme elemanı olarak kullanılmıştır. Evin zemin katları taştan yapılmıştır. Bunun üzerindeki katlar kalın dikey hatıllar, balıksırtı biçiminde çapraz ince hatıllarla bölünmüş, araları da moloz taş veya kerpiçe doldurulmuş (resim 12) üzerleri sıvanmış ve badanalanmıştır.

Şekil 12 Dış Cephe GörSELLERİ (Destegül, 2020)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Geleneksel Yozgat evleri günümüze kadar ulaşmış olan tarihi değerlerimiz açısından geçmiş dönemde yaşam kültürünü yansıtan en önemli yapılardır. Yapıldıkları dönemi o dönemde yaşayan insanların barınma kültürünü vurgulayan bu yapılar Yozgat'ta tespit edilen evlerin iç düzenlerine bakılarak içi sofalı plan türlerine sahip olduğu görülmektedir. Konut malzeme bakımından yörede bulunan malzemelerle yapıp yine yöreye ait geleneksel ustalar tarafından yapılmıştır. Süsleme, bezeme ve genel görünüşü itibariyle oldukça sade bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmanın sonucunda iç mekanda yapılan ahşap doğramalar, süslemeler, kalem işi işlemlerin özenle yapıldığı görüşmüştür. Bu konutlar iç Anadolu kültürünü tarihini tanıyan ve ülke değerlerine bağlı gelecek nesillerin yetişmesi için önem arz etmekte ve böylelikle mimari eserlerimizin korunması ve yaşatılmasına imkan sağlayacaktır. Ülkemizde bu ve buna benzer özelliklerde yüzyıllarca yaşamış ve ayakta kalmayı başarmış sayısız eser bulunmaktadır, bu gibi yapıların geçmişten günümüze gelmesi yeni nesillerin tarihi kültürünü unutmamasına yardımcı olacak ve tarihini bilen nesiller yetişecektir. Araştırmalarına dayalı olarak tanımlamaya çalıştığım bu tarihi, mimari ve estetik değerleri olan bu konutların korunması son derece önemlidir.

Ancak günümüze kadar gelmeyi başarmış bu yapılar hızlı değişen kentleşme, ekonomik koşullar, insanların hızlı ve değişken yaşam şartları nedeniyle tehdit altına girerek bozulma ve deformasyon oluşumlarına neden olmaktadır, oysa ki bu değerleri korumak geleceğimiz yalnızca tarihi yapıların değil aynı zamanda tarihi süreç içinde birikerek günümüze kadar gelebilmiş mimari ve estetik açıdan zengin çevrelerle birlikte koruma altına alınarak, amacına uygun koruma planlarının yapılması ile sağlanabilir. Bu gibi tarihi evlerin amacına uygun korunması yalnızca uygun koruma planlamalarının yapılması ile sağlanabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acun H. Bozok sancağı (Yozgat ili)'nda Türk mimarisi. Atatürk Kültür dil tarih yüksek kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara. 2005
- Cumhuriyetin 15.Yılında Yozgat, Yayınevi Yok, 1938, s. 51
- Çelebi, G., Gültekin A. B., Bedir, M., Tereci, A., Harputlugil, G., Yapı-Çevre İlişkileri, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi SMGM (Sürekli Merkezi Gelişim Merkezi) Koruma Programı Eğitimi, 2008, Ankara
- Eldem S. H. Türk Evi Osmanlı dönemi I. Turizm değerlerini koruma vakfı yayınları. İstanbul. 1984
- Eldem S. H. Türk Evi Osmanlı dönemi II. Turizm değerlerini koruma vakfı yayınları. İstanbul. 1986.
- Eldem S. H. Türk evi plan tipleri. İstanbul. 1955
- Eldem S. H. Türk Evi Osmanlı dönemi III. Turizm değerlerini koruma vakfı yayınları. İstanbul. 1987.
- Günay R. Türk ev geleneği ve Safranbolu evleri. Yapı endüstri merkezi yayınları. İstanbul. 1999.
- İlgün S. (2007), Geleneksel Yozgat Evleri. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi s. 32-135
- İşıksoy S (2010), Geleneksel Yozgat Evlerinde Yaşam ve Anlam: Evin Sözlü Tarihi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Karpuz. H. Türk İslam mimarisinde Erzurum evleri. Kültür bakanlığı yayınları. Ankara. 1993.
- Küçükerman Ö. Anadoludaki Geleneksel Türk evinde odalar. İstanbul. 1973.
- Küçükerman Ö. Anadolu mirasında Türk evi. 1995.
- Mesut Çapa, "Yunanistan'dan Gelen Göçmenlerin İskânı", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi, Sayı:5, Ankara, 1990, s. 66
- Sözen M. Türk ev kültürü. Doğan kitapçılık a.ş. İstanbul. 2001.
- Şenel İlgün Geleneksel Yozgat Evleri, Yüksek Lisans Tezi 2007
- Tekeli, İ., Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler", Türkiye II. Dünya Şehircilik Günü Kollojumu, 1989, Ankara
- Tural, S. K., Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988, Ankara
- Turhan M., Kültür Değişimleri: Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1994, İstanbul
- Yozgat İl ve Kültür Turizm Bakanlığı
Yozgat Valiliği İl Özel İdaresi Yozgat Kitabı

Web Sayfası

- www.altındağ.bel.tr
www.ankara.gov.tr
www.amasya.bel.tr
www.corum.bel.tr
www.folklor.com.tr
www.karaman.bel.tr
www.kenthaber.com.tr
www.kultur.gov.tr
www.kultur.gov.tr
www.yozgat.gov.tr
www.yozgat.bel.tr

Fotoğraflar: Destegül Özdemir